

ANALIZA NASILJA U PORODICI SA ZAKONSKOG STANOVIŠTA I KONTAKT S POLICIJOM

SAŽETAK: Problem nasilja u porodici, je veoma kompleksan. Nasilje u porodici je široko rasprostranjen i duboko ukorijenjen društveni problem u mnogim zemljama širom svijeta. Nasilje u porodici se dešava neovisno o bogatstvu ili siromaštvu, religiji, te obrazovanju zajednice ili porodice. BiH je duboko tradicionalno i patrijarhalno društvo. Tradicionalne predrasude održavaju mišljenje da je ovaj oblik nasilja privatna stvar porodice u što se niko ne treba miješati. U BiH postoje adekvatni zakoni za zaštitu od nasilja u porodici. Problem je u tome što mnoge žene, žrtve nasilja, u najvećem broju uopšte ne znaju za ove zakone, nemaju informacija koje im mogu pomoći da saznaju svoja prava iz zakona, te stoga ne znaju kome da se od nadležnih institucija obrate u takvim slučajevima. Zbog toga je veoma važno omogućiti svima dostupnu javnu informaciju o postupanju u slučaju nasilja u porodici.

KLJUČNE RIJEČI: nasilje u porodici, krivični zakon, učinioци, žrtve.

Uvod

Nasilje u porodici je problem koji je prisutan u svakoj državi, u većem ili manjem obliku, ali sa razlikom državnog uticaja na preventivno djelovanje, sprečavanje i reagovanje nadležnih institucija na ovo krivično djelo. Ovo je pojava o kojoj se do skora šutilo iz razloga tradicionalnosti, da se ne zadire u svijet privatnosti porodice i da to treba da porodica rješava u okviru svoja četiri zida.

Problem, nasilje u porodici, je veoma kompleksan, i kao rezultat kompleksnosti su direktne i indirektnе posljedice, na fizičko ili psihičko zdravlje žrtve nasilja, ali i na cjelokupni život, stresni period koji preživljavaju svi članovi uže i šire porodice, i dolazi se do zaključka da se ovom problemu mora pristupiti sa više aspekata i krajnje ozbiljno u smislu zakonskih odredbi koje će pratiti djelovanje nadležnih institucija (policija, centar za socijalni rad, tužilaštvo, sud i dr.). Širenje svijesti o nasilju u porodici u preventivnom smislu je veoma važno i ima značajnu ulogu u definisanju ovog krivičnog djela kao društveno nepoželjno ponašanje. Inkriminacijom ovog krivičnog djela postignut je značajan pomak po pitanju regulisanja i rješavanja krivičnog djela nasilja u porodici. Međutim, u praksi je sasvim druga slika, što zbog nedovoljnog i nejasnog definisanja nadležnosti državnih institucija koje

međusobno moraju kordinirati, što iz razloga nedovoljnog broja stručnih, posebno edukovanih osoba koje će prve biti u kontaktu sa žrtvama nasilja.

Nasilje u porodici je regulisano članom 222. Krivičnog zakona FBiH i definisano je kao devijantno i negativno ponašanje člana porodice prema drugim članovima porodice ili drugom slabijem članu porodice, na način fizičkog ili psihičkog zlostavljanja, odnosno ugrožavanja fizičkog ili psihičkog integriteta žrtve. Pojava nasilja u porodici se vezuje za pojavu instituta porodice, a način i vrste nasilja su se razvijale i širile sa razvojem društva. Pojam porodice nas upućuje na osnovnu ćeliju društva koja se definiše i štiti porodičnim zakonom i karakteriše se „kao životna zajednica roditelja i djece i drugih srodnika“. Prirodna uloga i obaveza roditelja je da se brinu, odgajaju, vaspitavaju, školuju svoju djecu a protekom vremena obaveza djece je da brinu o svojim roditeljima i da im pomažu. Iz ovog možemo zaključiti da je porodica jedan prirodni ciklus i krug uzajamne pomoći i zaštite jačih prema slabijim. Zabrinjavajuća činjenica je da smo sve više svjedoci nasilja u porodici, koje se iz godine u godinu povećava o čemu nam govore statistički podaci prijavljenih slučajeva MUP.

Tabela 1. Statistički podaci o nasilju u porodici u periodu od 2010-2013 godine (Izvor: MUP TK, 2014).

Period	Broj izvještaja o krivičnom djelu	Broj krivičnih djela	Broj prijavljenih lica				Broj učinilaca	Broj lica lišenih slobode	
			Ukupno	Od toga				Ukupno	Od toga određeno zadržavanje od 24 h
				maloljetnici	povratnici	Pripadnici mupa			
2010	127	127 (100%)	129 (101,57%)	2 (1,55 %)	34 (26,36%)		130 (102,36%)	21 (16,16%)	
2011	162	163 (100,61%)	164 (100,61%)	2 (1,21 %)	55 (33,35%)		165 (101,22%)	24 (14,54%)	15 (62,5%)
2012	183	183 (100%)	188 (102,73%)	2 (1,06%)	59 (31,38%)	1 (0,53%)	189 (103,3%)	32 (16,4%)	17 (53,12%)
2013	211	215 (101,89%)	220 (102,32%)	1 (0,45%)	55 (25%)	0	227 (103,18%)	43 (18,94%)	14 (32,55%)

Broj krivičnih dijela raste sa 18% do 31%

zaštite žrtve nasilja je u sredinama u kojima je razvijen nivo opće društvene po pitanju činjenja ovog krivičnog djela, detaljnije definisan zakonskom regulativnom, kulturom ponašanja, tradicijom, obrazovanjem i sl.

2. Uloga i značaj policije po pitanju nasilja u porodici

Policija ima veoma važnu ulogu u sprečavanju i blagovremenom prijavljivanju počinjenog djela nasilja u porodici. U najvećem broju slučajeva ona je prva u kontaktu kako sa žrtvom tako i sa nasilnikom i prva karika u lancu nadležnih institucija u borbi protiv nasilja u porodici. Shodno njenoj važnoj ulozi u zaštiti žrtve nasilja u ovom članku napraviti će se poseban osvrt na ulogu i značaj policije po ovom pitanju. Od ponašanja policije ovisi da li će se slučaj kvalitetno pripremiti za eventualni sudski proces. Policija koja interveniše neposredno po saznanju ili prijavljivanju slučaja nasilja u porodici ima jako složen zadatak, jer pored standardne kriminalističke obradi radi prikupljanja relevantnih informacija i dokaza, mora poduzeti i određene radnje u cilju zaštite žrtve, što propisuju podzakonski akti-pravilnici o provođenju zaštitnih mjera, a dijelom uređuju i protokoli o postupanju u slučajevima nasilja u porodici. Prijaviti nasilje u porodici može bilo ko (regulisano članom 229.stav 1. KZ FBiH)² a u najvećem broju slučajeva to su članovi uže i šire porodice, komšije, prijatelji, centar za socijalni rad, ljekari i sl. Razmatranje pitanja zaštite žrtve nasilja u porodici od strane policije bi podrazumijevalo razradu pojedinih viktimoloških aspekata ove teme, tako da u nastavku slijedi osvrt samo na one segmente u postupanju policije koji su od značaja. Odmah po prijemu poziva sa mjesta činjenja krivičnog djela nasilja u porodici bit će upućena policijska patrola kako bi intervenisala, odnosno poduzela sve zakonom predviđene radnje (član 234 ZKP FBiH).³ Te radnje podrazumijevaju prekidanje prikupljanja svih relevantnih činjenica i dokaznog materijala, vršenja uviđaja i poduzimanje mjera prema izvršiocu krivičnog djela. Kada se sumiraju sve mogućnosti izjave i negiranje izjava svjedoka postavlja se imperativ efikasnih metoda prikupljanja materijalnih dokaza. S obzirom da se dokazi moraju detaljno prikupiti, važan je svaki detalj. Nasilje u porodici se uvrštava u red delikata koj kojih je od velikog značaja za dokazivanje izjava koju daje žrtva u ulozi svjedoka. I naravno, tu se mogu pojaviti problemi kao što je problem nekonzistentnosti. Izjava žrtve-svjedoka se može često mijenjati u odnosu na prvobitni iskaz, te vezano s tim obaveza policije bi bila prikupljanje što većeg broja materijalnih dokaza. To podrazumijeva

² Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj: 36/03 od 29.07.2003

³ Službene novine F BiH br.35/03,37/03,56/03

potrebu da se izvrši uviđaj na mjestu događanja, da se izuzmu svi tragovi za potrebe vještačenja i potrebno jeda se žrtva nasilja, ukoliko se radi o fizičkom obliku nasilja, uputi na ljeakarski pregled, radi pribavljanja ljeakarske dokumentacije o prouzrokovanim povredama. Ukoliko se radi o drugim oblicima nasilja koji nisu fizičke prirode, iskaz žrtve je nezamjenjiljiv i gotovo da nema plodno tlo za dalje dokazivanje ukoliko žrtva odluči da promijeni iskaz. Na osnovu ovog postavlja se pitanje ima li uopće smisla voditi dalje postupak istrage ili podizanja optižnice ukoliko ako žrtva više ne tvrdi da je nad njom izvršen neki od oblika nasilja u krugu porodice. Svi drugi dokazi koji bi protivriječili iskazu žrtve davali bi isključivo indicije i pomoćne činjenice, ali ne i odlučne činjenice, na osnovu kojih bi se mogla podići optužnica i koja bi na kraju mogla dovesti do osuđujuće presude. U slučajevima fizičkog nasilja u porodici svakako su ključni materijalni dokazi medicinska dokumentacija o zadobijenim povredama i njihove fotografije. Iz tog razloga kriminalisti predlažu predlažu da prilikom uviđaja prisustvuje i medicinski radnik kako se se odmah na licu mjesta mogao izjasniti o povredama žrtve na osnovu njegove forme, lokaliteta i izgleda povrede ukazati na način nanošenja, sredstva kojim je zadano, da objasni položaj žrtve i napadača i sl. Osim ljeakara ili medicinara sugerise se na prisustvo specijaliste za razrješavanje ove vrste delikata, koji će imati pravo zahtijevati sprovođenje određenih medicinskih radnji. U okviru policije postoje posebni odjeli koji se bave samo problemom nasilja u porodici. Pripadnici policije bili su učesnici specijaliziranih edukacija povodom nasilja u porodici koje su organizovane u oba bosanskohercegovačka entiteta. Zahvaljujući provedenim edukacijama rezultati u praksi pokazuju da je primjećeno povećanje njihove senzibilnosti za problem nasilja u porodici i efikasniji pristup u pružanju pomoći ženama i djeci žrtvama nasilja u porodici. Radionice su pospješile da se identifikuju brojne predrasude i stereotipi o nasilju u porodici među pripadnicima policije, pospješena je bolja saradnja sa ostalim državnim isntitucijama i nevladinim organizacijama. Policajci često ističu probleme u radu vezano za slučaj nasilja u porodici a problemi su identični u oba entiteta. Između ostalog ti problemi su nedovoljan broj ovlaštenih lica ženskog pola koje bi radile na slučaju nasilja u porodici, nesaradnja sa zdravstvenim ustanovama u slučajevima kada žrtve nasilja u porodici nemaju zdravstveno osiguranje (što predstavlja ozbiljan problem u pribavljanju medicinske dokumentacije kao dokaznog materijala), nepostojanje dovoljnog broja sigurnih kuća, neusaglašenost zakona i sl. Od izuzetne važnosti je da policija reaguje kod prve prijave nasilja u porodici kako se ne bi desila teža povreda ili smrt. Policija nije vodila rodno razvrstavnje podataka o počinjenim djelima tako da nisu postojali provjereni podaci o tome koliko je žrtava nasilja u porodici bilo. Početkom 2005. godine većina policijskih uprava oba

Osnovni zaključak je da je veoma važan pristup policajca žrtvi, način na koji će obaviti razgovor s njom i način na koji će uzeti izjavu. Treba uzeti u obzir da je žrtva pod velikim psihičkim pritiskom, strahom i jedno pogrešno postavljeno pitanje, pogrešno izrečen komentar, visina tona kojim se policajac obraća žrtvi može veoma negativno uticati na nju što će umanjiti željene efekte i rezultate razgovora. Iz tog razloga je potrebno da se žrtvi pristupi sa suosjećanjem, da stekne sigurnost zaštite, da osjeti žaljenje zbog toga što joj je nanijeta bol i sl. Jer upućenim pozivom žrtve policiji, ona očekuje i želi sigurnost i zaštitu. Dakle, razgovor bi trebao da bude lagan, pun povjerenje, saosjećanja i bez žurbe.

Često žrtve u nadi zaštite i daljeg usmjeravanja u borbi protiv nasilja postavljaju pitanju „Kuda dalje? Šta dalje?“ Pod ovim pitanjima prvenstveno se želi naći odgovor na pitanje gdje će se smjestiti, jer povratkom kući, pod isti krov sa nasilnikom, stoji mogućnost ponavljanja zločina a onda, traži odgovor šta joj je činiti kako bi se zaštitila od nasilnika. I sad se ponovo susrećemo sa problemom koji je kao takav utvrđen u praksi a to je da u ovim odjeljenjima policije ne postoji dovoljan broj ženskih osoba (policajki) koje bi radile sa žrtvama nasilja. Dalje, ne postoji kontinuirana saradnja sa zdravstvenim organizacijama iz razloga što veliki broj žrtava nema zdravstveno osiguranje, zatim je tu i nedovoljan broj sigurnih kuća i sl. Policija ranije nije vodila rodno razvrstavanje o počinjenim krivičnim djelima nasilja u porodici što je dovelo do toga da nemamo tačn podatke o tome koliko je žrtava nasilja u porodici bilo. To se mijenja 2005. godine kada se u policijske uprave uvodi obaveza vođenja statistike o počinjenim krivičnim djelima po vrsti djela ali i na osnovu rodne razvrstanosti.

Zaključak

Inkriminacija nasilja u porodici u krivični zakon je poruka države da je ovo djelo definisano kao svako drugo krivično djelo i da se kao takvo neće tolerisati u društvu. Žrtve moraju spoznati da u situaciji u kojoj se nalaze nisu same, da nisu krive za dešavanje nasilja u porodici i da to ne moraju trpiti. Svi članovi porodice, komšije, prijatelji koji imaju spoznaju da se nasilje dešava moraju to prijavljivati policiji, socijalnoj službi, o tome otvoreno razgovarati, jer na taj način će pomoći žrtvi da prebrodi strah, osjećaj krivnje i stida. Na taj način će pomoći žrtvi da pređe preko tradicionalnih odredbi i prijavi nasilje. U suprotnom porodica u kojoj neki od članova trpi nasilje je predodređena na uništenje, jer se ona iz unutra razara. Djeca imaju pogrešnu percepciju porodice, porodičnih vrijednosti i uz sliku nasilja odrastaju, te polako prihvataju takav način kao normalan oblik komunikacije između članova porodice. Na taj način se stvara plodno tlo za formiranje i stvaranje novog

nasilnika ili žrtve nasilja, jer nasilje je jedini jezik komunikacije koji razumije neko ko je odrastao uz svakodnevno nasilje. Veoma je bitno reagovati na vrijeme, dokumentovati posljedice nasilja u porodici odnosno fizičke i psihičke povrede, biti uz žrtvu nasilja i posavjetovati je. To je velika uloga policije po saznanju o počinjenom krivičnom djelu nasilja u porodici, ali je to jedini način da se žrtva osjeća sigurno i da istraje na svom putu da pomogne sebi i svojoj porodici, tako što će prijaviti nasilnika i tražiti adekvatno kažnjavanje.

LITERATURA

- [1] Čopić, S. (2002). Porodično nasilje u zemljama bivše Jugoslavije i pregled najvažnijih rezultata istraživanja, Temida, 2. 17-27.
- [2] Jovanović, S., Lukić, M. (2004). Krivičnopravna zaštita od nasilja u porodici, Socijalna misao, 1-3. 22-32.
- [3] Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj: 36/03 od 29.07.2003
- [4] Pavlović, Z. (2013). Seksualna zloupotreba dece, kriminološki i krivičnopravni aspekti, Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe.
- [5] Udruženje žena sudija u BiH (2012). Analiza stvarnog stanja u smislu izricanja ili neizricanja zaštitnih mjera iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- [6] Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, br. 36/03)

Almira Kurtić, Mr. sc.

ANALYSIS OF DOMESTIC VIOLENCE WITH REGARDS TO LEGAL AND CONTACT WITH THE POLICE

Summary

The problem of domestic violence is very complex. Domestic violence is widespread and deeply ingrained social problem in many countries around the world. Domestic violence happens regardless of wealth or poverty, religion, education, and community or family. Bosnia and Herzegovina is a deeply traditional and patriarchal society. Traditional biases perpetuate a view of domestic violence as a private family matter in which nobody should interfere. The country has adequate laws to protect against domestic violence. The problem is that many women who are victims of violence, in most do not know about these laws, they have no information that can help them to know their rights under the law, and therefore does not know whom to turn to the competent institutions in such cases. It is therefore very important to provide all available public information on the procedure in cases of domestic violence.

Key words: domestic violence, criminal law, perpetrators, victims